

Umsögn til allsherjar- og menntamálanefndar

Mál: Tillaga til þingsályktunar um menntastefnu fyrir árin 2020-2030, 278. mál.

Sendandi: Félag náms- og starfsráðgjafa

Dagsetning: 3. desember 2020

Félag náms- og starfsráðgjafa (FNS) fagnar tækifærinu að veit allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis umsögn um tillögu til þingsályktunartillögu um menntastefnu fyrir árin 2020-2030.

FNS hefur ýmist haft forgöngu um stefnumótun í náms- og starfsráðgjöf innan og utan íslenska menntakerfisins hér á landi síðustu áratugi eða verið málsaðili með faglegri aðkomu. Margir áfangasigrar hafa náðst. FNS hefur auk þess lagt mikla áherslu á að stefnumótun í faginu fari fram hjá bæði löggjafar- og framkvæmdarvaldinu, sem og í einstaka stofnunum og einingum.

Skýrslan *Grunnur að stefnu um náms- og starfsráðgjöf á Íslandi (2015)*¹ sem unnin var á vettvangi mennta- og menningarmálaráðuneytisins, hefur verið helsta vinnugagn FNS frá útgáfu hennar. Skýrslan slær ákveðinn grunntón og á margt líkt með annarri áralangri opinberri umfjöllun um fagið. FNS telur mjög mikilvægt að færa stefnumótun í náms- og starfsráðgjöf á Íslandi af grunnstigi yfir á framkvæmdastig með skilgreindri aðgerða- og framvæmdaáætlun þar sem leiðarstef menntastefnunnar er fylgt og fagleg viðmið og gæðavísar í náms- og starfsráðgjöf settir fram. Með tilkomu nýrrar menntastefnu hyllir undir markvissa stefnumótun í náms- og starfsráðgjöf og eru þá stjórnvöld að slá sama takt og gerist á Norðurlöndum og í Evrópu.

Í ljósi þessarar áherslu FNS síðustu ár eru því eingöngu athugasemdir í þessari umsögn sem tengjast náms- og starfsráðgjöf.

Umsögn Félags náms- og starfsráðgjafa

FNS bendir á að kafli um náms- og starfsráðgjöf er á röngum stað í skjalinu. Hann er birtur undir D. Vellíðan í öndvegi en á heima undir C. Hæfni fyrir framtíðna.

Rök: Í kafla um náms- og starfsráðgjöf í þingsályktunartillögunni er megináhersla lögð á hæfni einstaklinga. Í grundvallaratriðum felur náms- og starfsráðgjöf í sér aðstoð við einstaklinga á náms- og starfsferli þeirra. Vellíðan kemur þar vissulega að máli, en ekki með þeim hætti sem ætla mætti eins og aðrir liðir í D gefa til kynna.

Hér á eftir eru tillögur FNS að breytingum á orðalagi við einstaka greinar með rauðu lettri auk þess sem færð eru rök fyrir breytingum.

¹ https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaradunevti-media/media/ritogskyrslur/stefn_nams_starfsradgi_.pdf

B.3. Hæfniþróun fagstétta í skólastarfi.

Tryggt skal að hæfni- og þekkingarþróun verði skilgreind sem hluti af starfi kennara, skólastjórnenda og **annarra fagstétta** á öllum skólastigum til að hæfni sé í samræmi við breyttar þarfir og faglegt sjálfstæði þeirra....

Rök: Náms- og starfsráðgjöf er lögbundin á grunn- og framhaldsskólastigi², er veitt í háskólum og er einnig hluti af framhaldsfræðslu. Aðrar fagstéttir en kennarar, stjórnendur og náms- og starfsráðgjafar eru einnig að störfum í skólakerfinu.

B.4. Lagarammi.

Til að nýta mannauð sem best og búa honum góð starfsskilyrði og vinnuumhverfi skal tryggja markvissa innleiðingu á lögum um menntun, hæfni og ráðningu kennara, **náms- og starfsráðgjafa** og skólastjórnenda við leik-, grunn- og framhaldsskóla.

Rök: Starfsheiti náms- og starfsráðgjafa er lögverndað³ og æskilegt er að sömu lög um menntun, hæfni og ráðningu gildi um náms- og starfsráðgjafa. En bæði í grunn- og framhaldsskólum eiga þar til bærir sérfræðingar með leyfisbréf til að bera starfsheitið náms- og starfsráðgjafar að sinna starfinu sbr. lög um bæði grunn- og framhaldsskóla.

C.4. Starfs-, iðn- og tækninám.

Hugvitsdrifið samfélag framtíðarinnar kallar á aukna áherslu á starfs-, iðn- og tækninám. Slíkt nám verður eftt með það að leiðarljósi að færni þróist í takt við þarfir samfélagsins og áskoranir fjórðu iðnbyltingarinnar. **Öllu ungu** fólki skal boðið upp á starfsnám við hæfi. **Grunnskólanemendur** fái kennslu í iðn- og tæknigreinum og **þeim veitt** innsýn í fjölbreytt starfs-, iðn- og tækninám á framhaldsskólastigi. **Náms- og starfsfræðsla verði með skipulögðum hætti** og nemendum kynntar námsleiðir sem bjóðast og starfsmöguleikar í kjölfar þeirra.

Rök: FNS leggur til að textinn „... óháð kyni..“ verði felldur brott af þeirri ástæðu að hér eiga fleiri breytur sem hafa ekki síður áhrif en kyn heima, t.d. uppruni, búseta, kyngervi og svo mætti lengi telja. Ef telja á upp eina breytu þá er það álit FNS að fleiri þurfi að vera með í þeirri upptalningu. Textinn í greininni er fremur óljós og leggur FNS því til þær breytingar á texta sem á eftir koma. Náms- og starfsfræðsla er sá farvegur sem best er til þess fallinn að kynna nemendum með skipulögðum hætti námsleiðir og starfsmöguleika í starfs-, iðn- og tækninámi, sem og aðra möguleika í námi og starfi. Náms- og starfsfræðals er bæði rannsóknarsvið og verkfæri sem styður við náms- og starfsþróun og eflir færni til að sjórna eigin náms- og starfsferli. Í ljósi þessa er það skoðun FNS að hefja þurfi náms- og starfsfræðslu til vegs og virðingar, finna henni stað í viðmiðunarstundaskrá og móta stefnu um fræðsluna. Eins og áður býður FNS fram sérþekkingu sína og fagmennsku í þá vinnu.

² [Lög um framhaldsskóla nr. 92/2008](#), [lög um framhaldsskóla nr.91 2008](#) [lög um framhaldsfræðslu nr. 27/2010](#),

³ <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2009035.html>

FÉLAG NÁMS- OG STARFSRÁÐGJafa

D.4. Náms- og starfsráðgjöf.

Farsæll námsferill krefst þess að nemandinn taki upplýstar og ígrundaðar ákvarðanir um nám sitt út frá eigin áhugasviðum, styrkleikum og gildum. Náms- og starfsráðgjöf styður við stöðuga starfsþróun einstaklinga út starfsævina ásamt hæfninni til að stýra eigin náms- og starfsferli í ljósi breyttra atvinnu- og samfélagshátta. Lögð er áhersla á að allir finni hæfni sinni farveg og tilgang með námi sínu, þannig má meðal annars draga úr brotthvarfi og styðja við atvinnuþátttöku. Náms- og starfsráðgjöf á að vera aðgengileg **öllum**, á öllum skólastigum og **annars staðar í samfélaginu**, óháð aldri, búsetu **og öðrum aðstæðum**, og veitt af þar til bærum sérfræðingum.

Rök: FNS ítrekar að þessi kafli á heima undir *C. Hæfni fyrir framtíðina*. FNS sendi ítarlegarlega umsögn við þennan kafla í samráðsgátt stjórnvalda og er sú umsögn fylgiskjal hér. FNS telur að orðalagsbreytingar hnykki á að allir í samfélaginu óháð aldri og aðstæðum eigi rétt á og geti leitað eftir þjónustu náms- og starfsráðgjafa og stutt þannig við menntun alla ævi sbr. kafla C.8. í tillögunni. Náms- og starfsráðgjöf er veitt víða utan skólakerfisins, t.d. hjá Vinnumálastofnun og í starfsendurhæfingu auk þess sem framhaldsfræðslan veitir fólki á öllum aldri náms- og starfsráðgjöf.

f.h. Félags náms- og starfsráðgjafa

Helga Tryggvadóttir

s.862 2293

fnsstjorn@gmail.com, helga2202@gmail.com

Fylgiskjal 1.

Umsögn frá Félagi náms- og starfsráðgjafa vegna draga að menntastefnu til 2030.

Umsögn frá Félagi náms- og starfsráðgjafa vegna draga að menntastefnu til 2030.

Í eftirfarandi umsögn Félags náms- og starfsráðgjafa (FNS) er fjallað um það sem snýr að faginu sérstaklega.

A. Almennar athugasemdir

FNS fagnar því að fjallað sé sérstaklega um náms- og starfsráðgjöf í drögum að menntastefnu til 2030 en telur að til þess að þjónustan verði fullnægjandi og fagleg þurfi ákveðnar forsendur að vera uppfylltar:

1. Halda þarf áfram stefnumótun í náms- og starfsráðgjöf alla ævi sem var á forræði mennta- og menningarmálaráðuneytisins en hefur legið niðri frá árinu 2015¹.
2. Móta þarf ramma utan um starf náms- og starfsráðgjafa í formi heildstæðra náms- og starfsráðgjafaráætlana og reglugerða.
3. Tryggja þarf að farið verði að lögum hvað varðar náms- og starfsráðgjöf².
4. Tryggja þarf að nemendafjöldi á hvert stöðugildi náms- og starfsráðgjafa verði ásættanlegur, þar er miðað við 300 nemendur á stöðugildi.
5. Skilgreina þarf náms- og starfsfræðslu sem námsgrein, gefa út námskrá og setja fagið á viðmiðunarstundaskrá í grunnskólum. Einnig þarf að tryggja náms- og starfsfræðslu í framhaldsskólum. Til eru fyrirmyndir sem líta má til, t.d. norska námskráin í náms- og starfsfræðslu³.
6. Gefa þarf út efni til kennslu í náms- og starfsfræðslu.
7. Upplýsingaveita og rafræn náms- og starfsráðgjöf þarf að vera viðbót við þá þjónustu sem náms- og starfsráðgjafar veita⁴.
8. Náms- og starfsráðgjöf á að vera aðgengileg öllum.

Allt ofantalið rúmast í **stefnu um náms- og starfsráðgjöf** sem félagið hvetur eindregið til að haldið verði áfram að vinna og býður jafnframt fram krafta sína og fagþekkingu í þá vinnu.

B. Kafli A. Framúrskarandi kennsla og stjórnun menntastofnana

Í þessum kafla þarf að huga að náms- og starfsráðgjöfum ekki síður en kennurum og stjórnendum. Ekki síst í ljósi þess að lög sem kveða á um að nemendur eigi rétt á náms- og starfsráðgjöf eru ekki að

¹ Grunnur að stefnu um náms- og starfsráðgjöf á Íslandi (2015)

https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/ritogskvyrslur/stefn_nams_starfsradgi.pdf

² Lög um framhaldsskóla nr. 92/2008, lög um grunnskóla nr. 91/2008, lög um framhaldsfræðslu nr. 27/2010, lög um náms- og starfsráðgjafa nr35/2009.

³ <https://www.udir.no/lk20/utv01-03>

⁴ Greinar í Gátt um náms- og starfsráðgjöf á netinu í Noregi <https://gatt.frae.is/2020/nordmenn-gerdu-thad-hvert-stefnum-vid/>

fullu uppfyllt þar sem margir nemendur hafa ekki aðganga að þjónustunni. Einnig má nefna að náms- og starfsráðgjafar eru lykilstarfsmenn skóla þegar kemur að brotthvarfi úr námi.

C. Kaflinn Starfs-, iðn- og tækninám

Í kaflanum *Starfs-, iðn- og tækninám* leggur FNS til að niðurlagið verði:

„Námskrá í náms- og starfsfræðslu tryggir að nemendur fái markvissa náms- og starfsfræðslu bæði í grunn- og framhaldsskólum sem felur meðal annars í sér fræðslu um nám, námsleiðir, störf og vinnumarkað. Brýnt er að bæta umgjörð um vinnustaðanám og starfsþjálfun til þess að stuðla að skilvirkari samskiptum, samfellu og skýrari framvindu í námi starfsnámsnema.“

D. Kaflinn Ráðgjöf um nám- og störf alla ævi

FNS leggur til nokkrar breytingar á kaflanum *Ráðgjöf um nám- og störf alla ævi*. Fyrst skal nefna að náms- og starfsráðgjöf er tiltekin í lögum, reglugerðum og aðalnámskrá og því telur FNS mikilvægt að kaflinn *Ráðgjöf um nám og störf alla ævi* fái heitið *Náms- og starfsráðgjöf alla ævi*, sem er einnig í takt við skýrslu sem unnin var á vettvangi mennta- og menningarmálaráðuneytisins⁵.

Náms- og starfsráðgjöf alla ævi

„Farsæll námsferill krefst þess að nemandinn taki upplýstar og ígrundaðar ákvarðanir um nám sitt út frá eigin áhugasviðum, styrkleikum og gildum. Náms- og starfsráðgjöf styður við stöðuga starfsþróun einstaklinga út starfsævina ásamt hæfninni til að stýra eigin náms- og starfsferli í ljósi breyttra atvinnu- og samfélagshátta. Með stefnu í náms- og starfsráðgjöf er lögð áhersla á aðgengi, samfellu og samlegð í þjónustunni með það að markmiði að einstaklingar finni færni sinni og hæfni farveg og tilgang með námi sínu og dragi þannig úr brotthvarfi og styðji við atvinnuþátttöku.

Með markvissri fræðslu og ráðgjöf um nám og störf eykst vellíðan í námi og skuldbinding gagnvart námi og skóla. Náms- og starfsráðgjöf á að vera aðgengileg öllum og veitt af þar til bærum sérfræðingum, náms- og starfsráðgjöfum. Það er ekki síst mikilvægt á tímum sjálfvirknivæðingar/4. lðnbyltingarinnar. Þá er mikilvægt að fullorðið fólk á vinnumarkaði geti fengið náms- og starfsráðgjöf við hæfi.

Áhersla er lögð á gæði ráðgjafar með tilkomu stefnu í náms- og starfsráðgjöf, heildstæðra náms- og starfsráðgjafaráætla, námskráa, gæðavísa og aðgengis að stafrænum náms- og starfsupplýsingum. Náms- og starfsfræðsla er mikilvæg á öllum skólastigum og í fullorðinsfræðslu. Tryggja þarf jafnan rétt nemenda með því að innleiða námskrá í náms- og starfsfræðslu og að fagið verði sett á viðmiðunarstundaskrá. Með auknu aðgengi að miðlægum upplýsingum um nám og störf verður hægt að skerpa á markmiðum og leiðum einstaklinga, finna hæfileikum og styrkleikum farveg og auka tækifæri til virkrar þátttöku í samfélaginu.

Með stefnu í náms- og starfsráðgjöf er hægt að tryggja að samfella verði í þjónustu þvert á menntakerfi og atvinnulíf og auki þannig líkur á farsælli yfirfærslu frá menntun til vinnumarkaðar, frá æsku til fullorðinsára. Þannig skapast jafnframt aukin tækifæri til frumkvöðlastarfs og nýsköpunar á sviði náms- og starfsráðgjafar.

Mikilvægt er að efla útgáfu íslensks efnis til notkunar í náms- og starfsfræðslu, það styður við sjálfstæði einstaklings í náms- og starfsvali. Ævilöng náms- og starfsráðgjöf þarf að vera sýnileg og

⁵ Grunnur að stefnu um náms- og starfsráðgjöf á Íslandi (2015)
https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/ritogskyrslur/stefn_nams_starfsradgi_.pdf

aðgengileg óháð búsetu eða öðrum forsendum og er rafræn ráðgjöf og miðlægur upplýsingavettvangur þar mikilvægur þáttur“.

E. Greinargerð með kaflanum Ráðgjöf um nám- og störf alla ævi

FNS leggur til að heiti kafla **10 Ráðgjöf um nám- og störf alla ævi** verið **10. Náms- og starfsráðgjöf alla ævi**. Auk þess eru ýmsar athugasemdir varðandi innihald kaflans og fylgir hann hér með breytingum:

10. Náms- og starfsráðgjöf alla ævi

Náms- og starfsráðgjöf snertir fleti alls samfélagsins í gegnum uppbyggingu færni, menntunar, atvinnu og samfélags. Framlag náms- og starfsráðgjafar felst í því að styðja við stefnu stjórnvalda á sviði menntunar og efnahags með því að aðstoða einstaklinga og heildir til þátttöku í lýðræðissamfélagi og gæta að félagslegu réttlæti. **Til að svo megi verða er mikilvægt að unnið sé eftir heildstærri stefnu í náms- og starfsráðgjöf.**

Náms- og starfsráðgjöf grundvallast á rannsóknum, fagmennsku og verkfærum fagsins þegar kemur að vali á leiðum til að draga úr brotthvarfi, stuðningi við einstaklinga og náms- og starfsfræðslu. **Með heildstærri stefnu í náms- og starfsráðgjöf er lögð áhersla á aðgengi, samfellu og samlegð í náms- og starfsráðgjöf og séð til þess að tilfærsla einstaklings á milli kerfa, menntunar og vinnumarkaðar verði sem farsælust.** Náms- og starfsráðgjöf á að vera aðgengileg öllum og veitt af þar til bærum sérfræðingum, náms- og starfsráðgjöfum samanber löggjöf um grunn- og framhaldsskóla, **framhaldsfræðslu og náms- og starfsráðgjafa.**

Náms- og starfsfræðsla gerir það að verkum að einstaklingur er upplýstari um valkosti í námi og starfi og geti samræmt það áhugasviði sínu og eflingu færni, **því er mikilvægt að náms- og starfsfræðsla verði skilgreind sem námsgrein með námskrá og fái rými í viðmiðunarstundaskrá.** Starfahugsun barna og ungmenna myndast snemma og því er mikilvægt að efla útgáfu íslensks efnis til notkunar í náms- og starfsfræðslu. Lögð verði áhersla á uppbyggingu á vef- og upplýsingatækni til miðlunar upplýsinga sem efla starfahugsun. Með tilkomu stafrænna miðla og stafrænnar náms- og starfsráðgjafar eykst aðgengi að náms- og starfsráðgjöf. Einnig skapast aukin tækifæri til frumkvöðlastarfs og nýsköpunar á sviði náms- og starfsráðgjafar.

Íslenskt samfélag þarf á öllum einstaklingum að halda til að takast á við áskoranir. Brotthvarf nemenda er íslensku samfélagi dýrt þar sem framlag einstaklings tapast og hæfni og færni nýtur sín ekki sem skyldi. Náms- og starfsráðgjöf er hluti af **menntakerfinu** og beitir skilvirkri aðferðafræði náms- og starfsráðgjafar og náms- og starfsfræðslu sem lið í því að draga úr brotthvarfi úr námi. Með færni í að stýra eigin náms- og starfsferli, auknu aðgengi að náms- og starfsupplýsingum og aðgengi að ráðgjöf er stuðlað að því að einstaklingur finni sinn farveg **í námi og starfi.** **Með heildstærri stefnu í náms- og starfsráðgjöf er hægt að tryggja að samfella verði í þjónustu þvert á menntakerfi og atvinnulíf og auki þannig líkur á farsælli yfirfærslu frá menntun til vinnumarkaðar, frá æsku til fullorðinsára. Þannig skapast jafnframt aukin tækifæri til frumkvöðlastarfs og nýsköpunar á sviði náms- og starfsráðgjafar.**

Fjármunum er ráðstafað á skilvirkan hátt í nánú samstarfi ólíkra aðila. Fjárfesting í heildstærðu náms- og starfsráðgjafarkerfi skilar sér ekki aðeins í eflingu náms- og starfsráðgjafar í þágu einstaklinga og samfélagsins heldur einnig í skilvirkni og samlegðaráhrifum á velsæld íslensks samfélags, samkeppnishæfni landsins og framúrskarandi menntakerfi.

Stefnumótun í náms- og starfsráðgjöf er verkefni sem þarf að koma í framkvæmd svo markmið stjórnvalda um eflingu náms- og starfsráðgjafar nái fram að ganga. Skilgreina þarf verkefni náms- og starfsráðgjafar með áherslu á náms- og starfsráðgjöf og náms- og starfsfræðslu. Koma þarf á

FÉLAG NÁMS- OG STARFSRÁÐGJAFNA

heildstæðum náms- og starfsráðgjafaráætlunum sem væru í umsjón náms- og starfsráðgjafa og að nemendafjöldi á stöðugildi verði ásættanlegur (300 nemendur). Með setningu reglugerðar um starf náms- og starfsráðgjafa í grunn- og framhaldsskólum gæti þessu markmiði verið náð, auk þess sem málefni fagsins þurfa að tilheyra ákveðinni skrifstofu eða skipulagsheild á vegum ráðuneytisins.

f.h. Félags náms- og starfsráðgjafa

Helga Tryggvadóttir, formaður.

fnsstjorn@gmail.com, helga2202@gmail.com